

تحلیل وضعیت اشتغال در بخش‌های عمده اقتصادی طی دهه‌ی ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵ با استفاده از مدل اقتصاد پایه و تغییر - سهم، مطالعه موردی استان ایلام

سکینه کرشاهی

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان

sakinekaramshahi@yahoo.com

خالد علیپور

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تبریز

Khaled.alipour@gmail.com

چکیده

جهت تدوین یک برنامه برای اشتغال زایی و توسعه پایدار منطقه، شناخت کافی از موقعیت و مزیت‌های آن ضرورت دارد. مبحث اشتغال و پیچیدگی‌های آن در جامعه امروز توجه بسیاری از دولتمردان، کارشناسان را به خود جلب کرده است. بخشهای اقتصادی از ارکان توسعه‌ی هر منطقه محسوب می‌شود. رشد بخشهای اقتصادی گویای پیشرفت هر منطقه است و برخورداری از هدف خاص برای فعالیت‌های اقتصادی در هر مکان، مشخص‌کننده پیشرفت آن مکان در یک زمینه‌ی خاص اقتصادی است. هدف از این مطالعه تحلیل وضعیت اشتغال بخش‌ها و گروه‌های عمده فعالیت در کل شهرستان‌های استان ایلام در طی دهه ۱۳۷۵-۱۳۸۵ می‌باشد، که بدین منظور با استفاده از مدل تغییر-سهم به تشخیص بخش‌هایی که مزیت نسبی دارند و از قدرت رقابتی برخوردار هستند، پرداخته شده است. همچنین با به‌کارگیری مدل اقتصاد پایه، بخش‌های پایه که صادرکننده نیروی شاغل خود بوده مشخص گردیده است. روش تحقیق در این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی بوده و جمع‌آوری داده‌ها اسنادی و با تکیه اصلی بر داده‌های مستند مرکز آمار کشور می‌باشد. نتایج حاصل نشان می‌دهد که بخش‌های کشاورزی و صنعت کاهش رشد را داشته‌اند و بخش خدمات در استان بر بخش‌های دیگر مسلط شده است. ساختار بخش‌های اقتصادی استان طی سال‌های ۸۵-۱۳۷۵ مثبت و دارای صعود بوده است. تمامی بخش‌های اقتصادی به جز بخش صنعت که تا حدودی نزول داشته، از مرتبه بالایی برخوردار بوده‌اند. بنابراین توجه هر چه بیشتر برنامه‌ریزان نسبت به دقت و حساسیت در هدف‌گذاری در بخش‌های سه‌گانه لازم و ضروری است.

واژه‌های کلیدی: اشتغال، بخش‌های اقتصادی، مدل اقتصاد پایه، مدل تغییر-سهم، استان ایلام.

مقدمه

عامل اصلی که موجب پایداری جامعه می شود و افراد را قادر به زندگی در یک ناحیه می کند معمولاً فعالیت اقتصادی است به عبارت دیگر حضور جمعیت در یک ناحیه با اشتغال و وجود مشاغل در آن ناحیه عملی می شود . بنابراین ارتباط نزدیکی بین سطح اشتغال یا فعالیت اقتصادی در یک ناحیه مفروض و میزان جمعیت و سطح توسعه یافتگی وجود دارد . به این معنا که بررسی تغییرات یک سیستم شهری یا منطقه ای جدا از مطالعه فعالیت های اقتصادی آن ممکن نخواهد بود.

فعالیت های اقتصادی ناحیه یکی از عناصر اصلی ساخت فضایی است که بخش بسیار مهمی از آن را تشکیل می دهد. فعالیت اقتصادی و تولید در هر ناحیه زمینه ساز توسعه آن ناحیه به شمار می رود. بنابراین شناخت نوع فعالیت و نقش آن در تامین نیازهای ناحیه و صادرات به خارج از ناحیه، در مطالعات ناحیه ای از جایگاه ویژه ای برخوردار است. مبحث اشتغال و پدیدگی های آن در جامعه امروز توجه بسیاری از دولتمردان، کارشناسان را به خود جلب کرده است. بخشهای اقتصادی از ارکان توسعه ی هر منطقه محسوب می شود. رشد بخش های اقتصادی گویای پیشرفت هر منطقه است و برخورداری از هدف خاص برای فعالیت های اقتصادی در هر مکان، مشخص کننده پیشرفت آن مکان در یک زمینه ی خاص اقتصادی است (زندگی آبادی و آهنگری، ۱۳۹۱).

یکی از نهاده های مهم در فرایند تولید در اقتصاد، نیروی کار است و اشتغال نیروی کار برای سیاست گذاران اقتصادی از اهمیت بالایی برخوردار است و اشتغالزایی به عنوان هدفی مهم برای آنان به شمار می رود. در ایران، به دلیل ساختار اقتصاد آن، در دوره های گوناگون بیکاری به عنوان یک معضل اقتصادی مطرح بوده و در سیاست گذاری های کلان کشور، اشتغالزایی در بخش های گوناگون به عنوان راهبردی برای دولتمردان مدنظر بوده است. این سیاست گذاری ها بر مبنای افزایش اشتغال در بخش های گوناگون اقتصادی استوار بوده است (جلالی و همکاران، ۱۳۸۹).

برای درک بهتر و آسانی تحلیل فعالیت های اقتصاد محلی، روش های گوناگونی ارائه شده است. از یک سو، برنامه ریزان به منظور توضیح ماهیت و نقش تجمعات بزرگ شهری با ارائه ی نظریه هایی مربوط به ساختار فضایی، عوامل مؤثر بر مکان شهری را مورد توجه دقیق قرار داده اند. در همین اواخر به جای محل فعالیت ها به صورت موجود، رابطه بین فعالیت ها و تأثیر آنها بر نواحی شهری و منطقه ی زیر نفوذ آن مورد توجه قرار گرفته است (فیلد و مک گرگور، ۱۳۷۶). یکی از متداول ترین روش های تحلیلی بر پایه اقتصادکلان که تاکنون برای شناخت ساخت کلی اقتصاد منطقه ای طراحی و تجربه شده، روش تحلیل پایه اقتصادی منطقه است . به طور کلی در این روش پایه اقتصادی منطقه به معنای بخش اصلی اقتصادی منطقه شناسایی شده و سهم آن درکل تولید و اشتغال منطقه بررسی می شود . از این رو روش تحلیل پایه اقتصادی منطقه، نیازمند انجام برآورد هایی از میزان تولید یا اشتغال در بخش های مختلف اقتصادی منطقه است.

همانطور که ذکر شد، اشتغال در دوره کنونی مهمترین مسأله مورد توجه صاحب نظران می باشد و تمام تلاش مسئولین در جهت حل معضل بیکاری می باشد. با توجه به اینکه مدلهای اقتصاد منطقه ای از اهمیت بسیاری در تجزیه و تحلیل اشتغال و ارائه راه کار برای حل مشکل بیکاری برخوردارند و تاکنون کمتر بدین مدل ها پرداخته شده است، در این تحقیق برآنیم تا با معرفی دو تا از این مدلها (اقتصاد پایه و تغییر مکان- سهم) به تجزیه و تحلیل روند رشد اشتغال در استان ایلام و شهرستان های آن بپردازیم.

در این تحقیق به منظور شناسایی و تمایز بین فعالیت های پایه ای استان ایلام و شهرستان های تابعه از فعالیت های غیر پایه ای از بعد اشتغال، مطالعه ای از طریق اقتصاد پایه انجام شده است که در جهت انجام آن، از نسبت (ضریب) مکانی استفاده شده است تا یکی از اهداف تحقیق که شناسایی فعالیت هایی پایه ای استان و شهرستان ها که توانایی و استعداد رشد در زمینه اشتغال و اشتغالزایی را دارا هستند، تحقق یابد.

بدین منظور نسبت های مکانی فعالیت های عمده اقتصادی طی سالهای ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۵ در استان و شهرستان های تابعه محاسبه و ضرایب اشتغال نیز ارائه گردیده است تا مشخص شود که ایجاد یک شغل اضافی در بخش های پایه به چه میزان اشتغال در بخش غیر پایه را تحت تأثیر قرار می دهد.

روش تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر با توجه به عنوان تحلیل وضعیت اشتغال در بخش های عمده اقتصادی روشی توصیفی-تحلیلی است و از آنجا که کنترل متغیرهای مستقلی که رفتار انسان را تعیین می کنند مشکل و اغلب غیر ممکن است از روش معیاری استفاده شده است. با این روش می توان به کشف روابط بین پدیده ها و تجزیه تحلیل داده ها به صورت قیاسی پرداخت. روش گردآوری اطلاعات کتابخانه ای-اسنادی است که از ابزارهایی مانند فیش برداری از کتاب ها، مقالات، نتایج سمینارها و جستجو در شبکه جهانی اینترنت استفاده شده است. داده های مورد نیاز در این تحقیق از مرکز آمار تهیه شده که با استفاده از مدل اقتصاد پایه و تغییر- سهم مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته اند.

مدل اقتصاد پایه^۱

تحلیل اقتصاد پایه مبتنی بر نظریه اقتصاد پایه است که بر اساس فرضیاتی استدلال می کند که فعالیتهای صادراتی دلیل موجودیت و رشد مناطق، شهرها و یا نواحی محلی هستند.

این مدل یکی از قدیمی ترین و ساده ترین روشهای تعیین درآمد و اشتغال بوده و تقریباً می توان آن را به عنوان اولین تئوری رشد اقتصاد منطقه ای نیز معرفی نمود. در این روش فعالیتهای اقتصادی منطقه به دو بخش پایه (صادراتی) و غیر پایه^۲ تقسیم می گردد. اساس تئوری بر این مبنا قرار گرفته که موتور رشد و نیروی محرکه اقتصاد منطقه، درآمد ناشی از بخش صادرات است. به این ترتیب که صادرات ناشی از تقاضای خارج از منطقه موجب تزریق درآمد به اقتصاد گشته و این تزریق درآمد با توجه به جریان ضریب تکاثری اقتصاد پایه، موجب رشد و شکوفایی بخشهای موجود اقتصاد منطقه می گردد. فعالیتهای غیر پایه ای منطقه نیز به آن دسته از فعالیتهایی اطلاق می شود که موجب برآورده نمودن نیازها و تقاضای خانوارها و بنگاه ها در داخل منطقه گردد. در عمل به راحتی می توان هر یک از این دو بخش را به زیر بخشهای متعددی تقسیم نمود و با توجه به اینکه آمارهای مربوط به اشتغال در مناطق معمولاً بسیار ساده تر قابل جمع آوری می باشند، این مدل عموماً در خصوص تأثیرات مربوط به اشتغال و تغییر آن، مورد کاربرد قرار گرفته است. بدین ترتیب مدل اقتصاد پایه اشتغال قادر است تأثیر افزایش در اشتغال بخش پایه و اثر آن بر اشتغال بخش غیر پایه و نتیجتاً کل اشتغال را بررسی کند. البته شدت و درجه تغییر در اشتغال بخش غیر پایه ناشی از تغییر در اشتغال پایه را می توان از طریق ضریب اقتصاد پایه تعیین نمود (حائری، ۱۳۸۴، ۱۲۱-۱۲۰). تولید ناخالص منطقه ای GRP^3 در اقتصاد کلان یک منطقه را می توان به مجموعه ای از مصرف (C)، سرمایه گذاری (I)، هزینه های دولتی (G) و خالص صادرات (Ex-I-M) تجزیه کرد:

$$GRP=C+I+G+ Ex-I-M$$

نظریه پایه اقتصادی در میان متغیرهای رابطه فوق بر صادرات به عنوان تنها متغیری که مقدار آن نسبت به دیگر متغیرها تعیین کننده رشد منطقه است تأکید دارد و آن را به عنوان تنها محرک رشد اقتصاد منطقه ای به رسمیت می شناسد. این نظریه اقتصاد منطقه را بنا به تعریف به دو بخش پایه و غیر پایه تقسیم می کند. بخش پایه شامل فعالیت هایی است که بازار نهایی آنها در خارج منطقه است و منجر به صدور کالا یا خدمات می شوند و رشد و موجودیت چنین فعالیت هایی به طور مستقیم به توانایی منطقه در صدور کالا یا خدمات وابسته است.

بخش غیر پایه شامل آن قسمت از فعالیتهای اقتصادی منطقه است که بازار نهایی آنها درون منطقه بوده و برای مصرف داخلی کالا یا خدمات تولید می کنند و در حقیقت به عنوان یک پشتیبان و حمایت کننده برای فعالیتهای پایه عمل می کنند.

¹- Economy Basic Model

²- Non basic

³- Gross Regional Product

در نتیجه حجم کل فعالیت های اقتصادی منطقه (Y) برابر مجموع بخش پایه (B) و بخش غیر پایه (non B) است یعنی:

$$Y=B+\text{non } B$$

اگر متغیرهای مصرف، سرمایه گذاری و واردات را دارای ضریب ثابتی نسبت به درآمد کل فرض کنیم، رشد اقتصادی منطقه از تغییر در مقدار صادرات منطقه ناشی می شود و با توجه به این که بخش غیر پایه به نحوی خدمات خود را در اختیار بخش پایه قرار می دهد بر این اساس می توان رابطه ای بین بخش پایه و غیر پایه برقرار کرد، به عنوان مثال نسبت بخش غیر پایه به پایه را برابر نسبت ثابتی چون K فرض کرد:

$$Y=B+\text{non } B$$

$$K=\frac{\text{non } B}{B}$$

$$\Rightarrow Y=B+KB \Rightarrow Y=(1+K).B$$

ضریب (K+I) اثر فزاینده‌گی^۴ بخش پایه را نشان می دهد و چون بنابر تعریف k همیشه مثبت است، اثر فزاینده‌گی از یک بزرگتر شده و کل درآمد منطقه (Y) بیش از درآمد بخش پایه (B) است.

تشخیص بخش های پایه و غیر پایه نقش مهمی در مدل ارائه شده دارد، برای تشخیص و برآورد این بخش ها اصولاً دو روش وجود دارد: روش اول شناسایی بخش های پایه از طریق آمار گیری است. در این روش ابتدا باید معین کرد که چقدر از تولید هر فعالیت در منطقه وابسته به تقاضای خارجی و چه میزان وابسته به تقاضای داخلی است. یعنی با تعیین سهم و ارزش تولیدات هر فعالیت اقتصادی برای خارج منطقه، پایه ای یا غیر پایه ای بودن آن فعالیت را تعیین می کنیم. با توجه به دشواری های کسب اطلاعات دقیق و پرهزینه بودن این روش، مرسوم ترین روش استفاده از تکنیک ضریب مکانی LQ^۵ است، که در این روش بیشتر از متغیر اشتغال استفاده شده و فعالیت های اقتصادی را با هر درجه ای از جزیی شدن می توان با مرجع بزرگتری مقایسه کرد (به عنوان مثال در سطح یک استان هر شهرستان در قیاس با کل استان و در سطح کشور هر استان در قیاس با کل کشور بررسی می شود).

همانطور که بیان شد به دلیل مشکلاتی چون جمع آوری تولید بخش های مختلف اقتصادی، مخصوصاً در مناطق کوچک و در دسترس نبودن آمار مربوطه، معمولاً از آمار مربوط به اشتغال (به دلیل سهولت دستیابی به آمار مربوط به اشتغال) استفاده می شود، که در این روش کل اشتغال منطقه را به دو جزء پایه و غیر پایه تقسیم و نسبت اشتغال غیر پایه به پایه را مقدار ثابت k فرض می کنند:

$$TE=be+\text{non } bE$$

$$K=\frac{\text{non } bE}{bE}$$

$$TE= bE+ k.bE$$

$$TE= (1+k). bE$$

که در آن:

TE: تعداد کل شاغلان منطقه

bE: شاغلان بخش های پایه

non bE: شاغلان بخش های غیر پایه

1+k: ضریب پایه

K: نسبت پایه

در روش فوق با استفاده از آمار مربوط به اشتغال در فعالیت های مختلف اقتصادی نسبت مکانی LQ هر فعالیت به طریقی که در زیر بیان می شود، محاسبه می شود و در صورتی که ضریب فوق از یک بزرگتر شود فعالیت پایه ای و اگر از یک کمتر شود غیر پایه ای و اگر مساوی یک شود، فعالیت مربوطه خود کفاست.

^۴ multiplier

^۵ Location Quotient

$$LQ_i = \frac{e_i / \sum e_i}{E_i / \sum E_i}$$

e_i : تعداد شاغلان فعالیت i ام در سطح منطقه

E_i : تعداد شاغلان فعالیت i ام در کلان منطقه

$\sum e_i$: تعداد کل شاغلان منطقه

$\sum E_i$: تعداد کل شاغلان کلان منطقه

بعد از محاسبه نسبت مکانی (LQ) برای هر فعالیت، می توان میزان اشتغال هر بخش که به تولید صادراتی اختصاص دارد (بخش پایه) را از طریق فرمول زیر به دست آورد:

$$bE_i = e_i \left(I - \frac{1}{LQ_i} \right)$$

بعد از محاسبه اشتغال بخش پایه، اشتغال بخش غیر پایه به صورت زیر محاسبه می شود:

$$\text{non}bE_i = TE - bE_i$$

حال می توانیم نسبت پایه و ضریب پایه را به صورت زیر محاسبه کنیم:

$$K = \frac{\text{non}bE}{bE} \quad K+1 = \frac{TE}{bE}$$

تفسیر روابط فوق به این صورت است:

نسبت پایه (K): به ازای ایجاد یک شغل در بخش پایه به میزان K شغل در بخش غیر پایه ایجاد می شود.

ضریب پایه (K+1): به ازای ایجاد یک شغل در بخش پایه به میزان K+1 شغل در کل اقتصاد ایجاد خواهد شد (صبغ کرمانی، ۱۳۸۰).

مدل تغییر سهم^۶

این تحلیل، فن نسبتاً ساده ای است که تلاش می کند برخی از عواملی را تعیین کند که اساساً به اختلاف رشد، و در نتیجه، اختلاف در امکانات اشتغال مناطق یا نواحی محلی مختلف می انجامد. در جریان این تشخیص، روش یاد شده صرفاً علت تفاوت در نرخ رشد مناطق مختلف را جویا می شود (فیلد و مک گرگور، ۱۳۷۶).

مشابه بسیاری از ابزارهای اندازه گیری رشد اقتصادی، تحلیل تغییر- سهم، یک ابزار کاملاً مفهومی است که برای ارزیابی قوت و ضعف اقتصاد مناطق و زیر مناطق با استفاده از متغیرهای مختلفی نظیر اشتغال، فروش و یا درآمد بکار گرفته می شود. اما برخلاف سایر روشها، روش تغییر- سهم این امکان را فراهم می سازد که رشد را به سه جزء تقسیم نماییم که عبارتند از: رشد ناشی از رشد ملی، رشد ناشی از ساختار فعالیتها و رشد ناشی از مزایای رقابت منطقه ای در فعالیتها.

جزء مربوط به رشد ملی، سهم منطقه از رشد ملی است. این جزء، درجه تغییر در رشد یک منطقه را که مرتبط با ناحیه بزرگتر است، می سنجد. رشدی که از این طریق اندازه گیری شده است در حقیقت، رشد و یا رکودی است که نصیب فعالیت منطقه تحت تأثیر تغییر در کل کشور (به فرض ثبات سایر عوامل) یاد شده است. بدین ترتیب، اگر اشتغال در کل کشور افزایش و یا کاهش یابد، انتظار می رود که این مسأله اثرات مشابه مثبت و یا منفی بر روی رشد در سطح منطقه بگذارد.

جزء مربوط به تغییرات ناشی از ساختار فعالیتها، اثر ترکیب فعالیتهای یک منطقه در مقایسه با کل کشور را مورد توجه قرار می دهد. یک فعالیت اقتصادی مشخص ممکن است با نرخی متفاوت از سایر فعالیتها رشد و یا رکود یابد. منطقه ای که در آن فعالیتهایی را با نرخ رشد بالا را در خود متمرکز کرده باشد، دارای ساختار فعالیتهای مثبت و برعکس، منطقه ای که در آن فعالیتهایی با رشد کم متمرکز شده است، مواجه با اثر منفی بر روی ساختار فعالیتها خواهد بود.

جزء سوم، تغییرات ناشی از ساختار رقابتی و مزایای نسبی یک فعالیت را در مقایسه با همان فعالیت در سطح کل کشور اندازه گیری می کند. برخی فعالیتهای اقتصادی در یک منطقه ممکن است سریعتر یا کند تر از همان فعالیتها در سطح کشور (بدلیل وجود شرایط خاص اقتصادی) رشد کنند. این عوامل می توانند شامل زیر ساختهای خوب، زمین، آب و هوا، منابع طبیعی

^۶- Shift Share

و نیروی کار باشد. بنابراین این جزء به نحوی قدرت رقابتی بهتر و یا امتیازات مکانی بهتر یک منطقه را نسبت به سایر مناطق نشان می‌دهد (اکبری و زاهدی کیوان، ۱۳۸۷).

اگرچه روش‌های مختلفی برای بیان ریاضی نحوه محاسبه این اجزاء وجود دارد ولی روابط (۱-۱) تا (۱-۳)، نحوه محاسبه تغییر-سهم برای یک فعالیت در یک منطقه را نشان می‌دهد.

$$e_i \left(\frac{TE_i^*}{TE} - 1 \right) \quad (1-1)$$

$$e_i \left(\left(\frac{TE_i^*}{TE_i} - \frac{TE^*}{TE} \right) \right) \quad (1-2)$$

$$e_i \left(\left(\frac{e_i^*}{e_i} - \frac{TE_i^*}{TE_i} \right) \right) \quad (1-3)$$

در این روابط:

e_i اشتغال در فعالیت i در ابتدای دوره در منطقه

TE کل اشتغال در کلان منطقه در ابتدای دوره

TE_i^* کل اشتغال در انتهای دوره

e_i^* اشتغال در فعالیت i در انتهای دوره در منطقه

TE_i اشتغال در فعالیت i در کلان منطقه در ابتدای دوره

TE_i^* اشتغال در فعالیت i در کلان منطقه در انتهای دوره

روابط (۱-۱) تا (۱-۳)، به ترتیب تغییرات از رشد ملی، تغییرات ساختاری و تغییرات رقابتی هر بخش را نشان می‌دهد. همانطور که ملاحظه می‌گردد کل تغییرات از مجموع تغییرات منطقه از رشد ملی، تغییرات ساختاری و تغییرات رقابتی حاصل می‌گردد. بدین ترتیب نتایج تغییر-سهم برای کل فعالیت‌ها در یک منطقه برابر با حاصل جمع هر کدام از اجزاء برای فعالیت‌ها خواهد بود (همان منبع).

$$\sum_i \left[e_i \left(\frac{TE_i^*}{TE} - 1 \right) \right]$$

$$\sum_i \left[e_i \left(\left(\frac{TE_i^*}{TE_i} - \frac{TE^*}{TE} \right) \right) \right]$$

$$\sum_i \left[e_i \left(\left(\frac{e_i^*}{e_i} - \frac{TE_i^*}{TE_i} \right) \right) \right]$$

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

کاربرد اقتصاد پایه از پیشینه طولانی‌ای برخوردار است؛ نورس^۷ اولین کسی بود که نقش فعالیت‌های مربوط به پایه صادرات منطقه‌ای را در مورد رشد یک منطقه را به رسمیت شناخت. اهمیت فعالیت‌های پایه توسط آبرتر^۸ نیز، تذکر داده شد. سکلا و هارتمن^۹ نیز الگوی پایه صادرات را برای تفسیر روند رشد منطقه‌ای در چارچوب سنتی اقتصاد کلان کینزی جای دادند. هوپس (۱۹۹۱) در مقاله‌ای با عنوان "تحلیل تغییر-سهم صنعتی فرا منطقه‌ای با کمک نمودار لوتاس"، بر کانون‌های تجزیه و تحلیل و تفسیر اقتصادی نتایج تغییری = سهم صنعت، تأکید ورزیده است که بارزترین استفاده از مدل تغییر-سهم، تحلیل منطقه‌ای در اشتغال در یک دوره‌ی زمانی معین است. مدل تغییر-سهم با تعابیر سازگار با سطح صنعت- و منطقه- رویکرد پویایی بارف-نایت^{۱۰}، کاربرد صفحه‌ی لوتاس برای تدارک فرمول تغییر-سهم برای دو مدل به کار می‌رود.

دینس و هاینس (۱۹۹۹)، در مقاله‌ای با عنوان "کارایی منطقه‌ای در بخش تولید صنعتی یکپارچه سازی تغییر-سهم با تحلیل پوشش داده‌ها" یک رهیافت به سوی تحقیق در مورد ساختار اقتصاد منطقه‌ای، بهره‌وری بخشی و تأثیر مربوط به آن با استفاده از یک مدل تغییر-سهم اصلاح شده و تحلیل پوشش داده‌ها (DEA) ارائه کرده‌اند.

^۷ North

^۸ Aborts

^۹ Sekler and Hartman

^{۱۰} Barff- Knight

دینس و هاینس (۱۹۹۹)، مقاله‌ای با عنوان "منابع عدم کارایی منطقه‌ای؛ یک تغییر- سهم مرکب، تحلیل پوشش داده‌ها و رویکرد داده- ستانده" منتشر ساخته‌اند که یک مجموعه‌ی مرکب از مدل‌ها را برای تحقیق در مورد منابع کارایی در بخش‌های صنعت منطقه‌ای گسترش داده و می‌آزمایند.

ویاس و مالیگان (۱۹۹۹)، در مقاله خود با عنوان "ترکیب تئوری اقتصاد پایه با مدل‌های تعدیل منطقه‌ای: غرب کوه راکی غیر مرکزی" به بررسی مشخصات اقتصاد پایه‌ی جانشین با استفاده از داده‌های کشورهای غیر مرکزی (۲۵۴ کشور) از غرب کوه راکی در ایالات متحده‌ی در دوره‌ی زمانی اخیر پرداخته‌اند.

لیچتی و کنادسن (۲۰۰۰)، در مقاله‌ای با عنوان "اندازه‌گیری اقتصاد پایه‌ی منطقه‌ای" به بررسی تکنیک‌ها و مؤلفه‌های درگیر در اندازه‌گیری اقتصاد پایه‌ی منطقه‌ای می‌پردازند.

هانهام و باناسیک (۲۰۰۰)، در مقاله‌ای با عنوان "تحلیل تغییر- سهم و تغییرات در ضریب تکاثری اشتغال ژاپن" تحلیل تغییر- سهم برای بررسی نقش ساختار مکانی روی تغییرات در ضریب تکاثری اشتغال منطقه‌ای، در برابر تأکید سنتی مطالعات تغییر- سهم روی نقش ساختار صنعتی به کار گرفته شده است.

آی و پرنیتلا (۲۰۰۷)، در مقاله‌ای با عنوان "تجزیه و تحلیل تغییر- سهم روی رشد اشتغال منطقه‌ای (دوازده منطقه) به بررسی رشد اشتغال گروه‌های صنعتی کشور فیلیپین پرداخته‌اند. آنان در نهایت سهم رشد ملی و ترکیب صنعتی در تمام مناطق و اثر رقابتی آن را محاسبه نموده‌اند.

شی چانیون و همکاران (۲۰۰۷)، در مطالعه‌ای به تجزیه و تحلیل رقابت توریسم بین الملل با استفاده از تحلیل تغییر- سهم در طی دوره ۲۰۰۴-۱۹۹۵ برای استان جیانگسو^{۱۱} یکی از استان‌های چین پرداختند. نتایج نشان داد که رشد توریسم بین الملل در جیانگسو به طور اساسی به جزء رشد ملی و جزء رقابتی (هر دو مثبت) آن، نسبت داده می‌شود و ژیانگ مهم‌ترین رقیب جیانگسو در سال‌های مورد بررسی بوده است. پائولو جمریس و همکاران (۲۰۰۹)، پس از آزمون داده‌های به دست آمده با روش ضریب مکانی (LQ) به این نتیجه رسیدند که این مدل داده‌های با ارزشی را به دست می‌دهد. بنابراین با استفاده از آن به بررسی وضعیت صنایع کارخانه‌ای آمریکا پرداختند.

صدیایی و همکاران (۱۳۹۰)، در مقاله‌ای با عنوان "تحلیل مکانی فضایی ساختار اقتصادی اشتغال در استان چهارمحال و بختیاری" به این نتیجه رسیدند که، اشتغال این استان به سمت خدمات میل می‌کند و در دهه‌های آینده شاهد رشد اشتغال در بخش خدمات و کاهش شاغلین دیگر بخشهای اقتصادی در این استان خواهیم بود.

فرشادفر و اصغرپور (۱۳۸۹)، در مقاله‌ای با عنوان "بررسی مزیت نسبی اشتغالزایی بخش‌های عمده اقتصادی در استان کرمانشاه" با استفاده از دو مدل اقتصاد پایه و اقتصاد منطقه‌ای تغییر- سهم به بررسی علل رشد متناسب یا نامتناسب شاغلان استان کرمانشاه نسبت به کل کشور پرداخته‌اند. نتایج حاکی از رشد سریع و نامتوازن بخش خدمات استان و کاهش مزیت بخش صنعت و افزایش مزیت بخش کشاورزی در جذب شاغلان است.

فرهودی و محمدی (۱۳۸۵)، در پژوهشی تحت عنوان "تحلیل و پیش‌بینی وضعیت اشتغال در شهر سنندج" با استفاده از مدل تغییر- سهم، ضریب مکانی و ضریب جینی به این نتیجه رسیده‌اند که اقتصاد شهر سنندج بر پایه رشد بخش خدمات است و بخش‌های مولد و صنعتی در این شهر نقش بسیار ناچیزی را ایفا کرده و کشاورزی به شدت در حال تنزل بوده و سهم مشاغل کاذب روبه افزایش است.

سبحانی و درویشی (۱۳۸۳) در مقاله‌ای با عنوان "بررسی مزیت‌های نسبی و تحلیل ساختاری اشتغال در استان ایلام" به بررسی علل رشد نامتناسب شاغلان استان ایلام نسبت به کشور و تعیین بخشهای پایه‌ی اقتصادی در این استان پرداخته‌اند. نتایج حاصل، بیانگر رشد نامتناسب شاغلان استان ایلام نسبت به کشور در هر دو دوره مورد بررسی یعنی ۵۵-۶۵ و ۷۵-۱۳۶۵ است. مدل تغییر مکان- سهم علل این عدم تناسب در دوره‌ی اول را تغییرات رقابتی و ساختاری منفی و در دوره دوم تغییرات ساختاری منفی و تغییرات رقابتی مثبت بیان می‌کند. برآوردهای مدل اقتصاد پایه نیز بخش کشاورزی و زیر

11- Jianguo

بخش ساختمان را به عنوان بخش های پایه ای مشخص کرده ولی تغییرات ضرایب LQ (نسبت مکانی) در طول زمان حاکی از رشد سریع و نامتوازن بخش خدمات استان و کاهش مزیت بخش کشاورزی در جذب شاغلان است.

اکبری و مصری نژاد (1382) ، وضعیت اشتغال در بخشهای عمده اقتصادی استان اصفهان را در طی دوره (۶۵-۷۵) با به کارگیری شاخص LQ بررسی کردند و نتایج تحقیق آنها نشان داد که بخشهای معدن، ساختمان و خدمات مالی از میان 10 بخش عمده ی فعالیت استان اصفهان دارای اثر رقابتی مثبت می باشد.

صباغکرمانیوجمشیدی (۱۳۸۰)، در مقاله با عنوان " تجزیه و تحلیل روند رشد اشتغال و تغییرات ساختاری آن در بخش صنعت در استان های مختلف ایران" به طبقه بندی استان های ایران از بعد نرخ رشد اشتغال صنعتی طی دوره زمانی ۱۳۷۳-۱۳۵۳ پرداخته اند. نتایج بدست آمده نشان می دهد که از بین ۲۴ استان کشور، نرخ رشد اشتغال صنعتی در ۲۰ استان بیش از کل کشور و در ۴ استان کمتر از کل کشور بوده است همچنین نرخ رشد اشتغال صنعتی در ۱۰ استان از دوره اول به دوره دوم افزایش یافته است. اما در ۱۴ استان دیگر نرخ اشتغال صنعتی از دوره اول به دوره دوم کاهش یافته است.

یافته ها

در این تحقیق وضعیت اشتغال استان ایلام و شهرستان های آن طی دهه ی ۱۳۸۵-۱۳۷۵ با استفاده از مدل اقتصاد پایه و تغییر- سهم مورد تحلیل قرار گرفته است. می خواهیم بدانیم که وضعیت اشتغال در بخش های عمده اقتصادی این استان به چه صورتی بوده و کدام بخش در وضعیت مطلوبی و همچنین کدام بخش در وضعیت غیر مطلوبی از نظر اشتغال قرار داشته اند تا بتوانیم با برنامه ریزی درست برای آینده وضعیت اشتغال را بهبود بخشیم. ابتدا وضعیت اشتغال استان را با استفاده از مدل اقتصاد پایه تحلیل می کنیم. جدول ۱ وضعیت اشتغال (کل اشتغال) بخش های عمده اقتصادی استان و شهرستان های آن را در سال ۱۳۷۵ نشان می دهد.

جدول ۱: کل اشتغال استان در سال ۱۳۷۵

	کشاورزی	صنعت و معدن	خدمات	سایر	کل
ایلام	8272	2261	9321	3272	23126
آبدانان	5348	415	4566	274	10603
ایوان	4691	321	4325	210	9547
دره شهر	6432	1732	5342	754	14260
دهلران	6243	2010	5467	841	14561
شیروان و چرداول	10271	1742	9532	832	22377
مهران	8261	841	6487	316	15905
کل استان	49518	9322	45040	6499	110379

همانطور که قبلاً بیان شد بعد از اینکه اشتغال بخش های عمده اقتصادی کل استان و شهرستان های آن مشخص شد از طریق محاسبه ضریب مکانی (LQ) هر کدام از آنها پایه بودن و غیر پایه بودن بخش های اقتصادی مشخص شد که در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۲: ضریب مکانی بخش‌های اقتصادی

LQ	کشاورزی	صنعت و معدن	خدمات	سایر
ایلام	0.797321296	1.15765	0.987757	2.402994
آبدانان	1.124309802	0.463443	1.055347	0.438896
ایوان	1.095271709	0.398121	1.110215	0.373587
دره شهر	1.00542544	1.438155	0.918063	0.898032
دهلران	0.955708597	1.63449	0.920123	0.980945
شیروان و چرداول	1.023138028	0.921772	1.043927	0.631483
مهران	1.157770044	0.626094	0.999536	0.337437

همانطور که ملاحظه می‌شود در کل استان بخش کشاورزی در شهرستان ایلام با ضریب مکانی ۰,۷۹ و شهرستان دهلران با ضریب مکانی ۰,۹۵ به عنوان بخش غیر پایه مشخص شده‌اند و بخش صنعت و معدن در شهرستان‌های آبدانان، ایوان، شیروان و چرداول و مهران به عنوان بخش غیر پایه و در شهرستان‌های ایلام، دره شهر و دهلران پایه بوده است. همچنین بخش خدمات در شهرستان‌های ایلام، دره شهر، دهلران و مهران بخش غیر پایه و در شهرستان‌های آبدانان، ایوان و شیروان و چرداول بخش پایه بوده‌اند و در بخش سایر که شامل آب و برق و گاز و ساختمان و... می‌شود تنها شهرستان ایلام به عنوان بخش پایه مشخص شده است. همچنین در سال ۱۳۷۵ برای بخش‌های عمده اقتصادی ضریب پایه و نسبت پایه هم محاسبه شده است که در جدول ۳ آورده شده است.

جدول ۳: ضریب پایه و نسبت پایه ی اشتغال

شهرستان	ضریب پایه	نسبت پایه
ایلام	10.42524	9.425235
آبدانان	12.76295	11.76295
ایوان	11.40071	10.40071
دره شهر	25.35619	14.35619
دهلران	18.66177	17.66177
شیروان و چرداول	35.32995	34.32995
مهران	14.12859	13.12859

در قسمت ضریب پایه به فرض مثال برای شهرستان ایلام با ایجاد اشتغال در بخش پایه ۰,۴۲ فرصت شغلی در کل اقتصاد منطقه بوجود می‌آید همچنین در قسمت نسبت پایه برای این شهرستان با ایجاد ۱ شغل در بخش پایه، ۹,۴۲ شغل در بخش غیر پایه بوجود می‌آید. همچنین برای سایر شهرستان‌های استان در قسمت ضریب پایه و نسبت پایه اینطور اتفاقی می‌افتد.

بعد از اینکه وضعیت اشتغال در بخش‌های عمده اقتصادی در سال ۱۳۷۵ مورد تحلیل قرار گرفت در مرحله بعدی وضعیت اشتغال استان در سال ۱۳۸۵ مورد تحلیل و بحث قرار می‌گیرد تا ببینیم طی این ۱۰ سال در اشتغال استان چه تغییراتی صورت گرفته است.

جدول ۴: کل اشتغال استان در ۱۳۸۵

	کشاورزی	صنعت و معدن	خدمات	سایر	کل
ایلام	9195	4316	11341	2421	27273
آبدانان	6766	631	7354	551	15302
ایوان	5792	512	6721	324	13349
دره شهر	7576	3815	7539	1122	20052
دهلران	7458	3451	7356	1348	19613
شیروان و چرداول	12373	2516	12471	1432	28792
مهران	9175	973	9346	1059	20553
کل استان	58335	16214	62128	8257	144934

در جدول ۴ کل اشتغال بخش‌های عمده اقتصادی شهرستان‌های استان آورده شده است و در جدول ۵ ضریب مکانی آنها محاسبه شده است.

جدول ۵: ضریب مکانی بخش‌های اقتصادی

LQ	کشاورزی	صنعت و معدن	خدمات	سایر
ایلام	0.837645	1.414584	0.970066	1.558152
آبدانان	1.098563	0.368605	1.121136	0.63205
ایوان	1.078005	0.342848	1.174541	0.426034
دره شهر	0.938692	1.700658	0.877079	0.982162
دهلران	0.944755	1.572827	0.874945	1.206407
شیروان و چرداول	1.067688	0.781122	1.010444	0.87301

مهران	1.109103	0.423173	1.0608	0.904417

همانطور که در جدول ملاحظه می‌شود بخش کشاورزی در شهرستان های ایلام و دهلران با ضرایب ۰.۸۳ و ۰.۹۴ همچنان به عنوان بخش غیر پایه محسوب می‌شوند و در سال ۸۵ بخش کشاورزی شهرستان دره شهر پایه ای بودن خود را از دست داده و با ضریب ۰.۹۳ به بخش غیر پایه تبدیل شده است. و بخش صنعت و معدن در شهرستان های ایلام، دره شهر و دهلران همچنان بخش پایه و بخش خدمات در شهرستان های آبدانان، ایوان، شیروان و چرداول به عنوان بخش پایه و بخش سایر (آب، برق و گاز و ساختمان) در شهرستان های ایلام و دهلران، بخش پایه محسوب می‌شوند. همانطور که ملاحظه می‌شود طی این ده سال تغییرات آنچنانی در وضعیت اشتغال استان رخ نداده و نمی‌توان به وضوح یک بخش اقتصادی را به عنوان بخش پایه ای استان در نظر بگیریم که نشان از وضعیت ضعیف استان دارد که نیازمند برنامه ریزی بسیار دقیق در آینده می‌باشد. در ادامه ضریب پایه و نسبت پایه ی اشتغال برای سال ۸۵ استان محاسبه شده است که در جداول ۶ آورده شده است.

جدول ۶: ضریب پایه و نسبت پایه ی اشتغال

شهرستان	ضریب پایه	نسبت پایه
ایلام	12.79124	11.79124
آبدانان	10.91732	9.917321
ایوان	9.414781	8.414781
دره شهر	12.75775	11.75775
دهلران	15.60473	14.60473
شیروان و چرداول	31.52491	30.52491
مهران	14.29061	13.29061

در اینجا مانند سال ۱۳۷۵، به فرض مثال برای شهرستان ایلام با ایجاد ۱ شغل در بخش پایه، ۱۲،۷۹ شغل در اقتصاد منطقه ایجاد می‌شود (ضریب پایه) و همچنین با ایجاد ۱ شغل در بخش پایه، ۱۱،۷۹ شغل در بخش غیر پایه ایجاد می‌شود (نسبت پایه).

بعد از اینکه وضعیت اشتغال استان طی دهه ی ۱۳۸۵-۱۳۷۵ با استفاده از مدل اقتصاد پایه مورد تحلیل قرار گرفت در مرحله ی بعدی برای تحلیل وضعیت اشتغال استان از مدل تغییر- سهم استفاده شده است.

در اینجا به تفکیک شهرستان ها جداولی تهیه شده تا وضعیت اشتغال هرکدام از آنها در سه جزء ملی، ساختاری و رقابتی مورد تحلیل قرار گرفته شود.

جدول ۷: ساختار اشتغال بخش‌های اقتصادی شهرستان ایلام

بخش‌های اقتصادی	استان	ایلام	ایلام	اثر ملی	اثر ساختاری	اثر رقابتی	رشد کل	پیش‌بینی اشتغال
کشاورزی	۴۹۵۱۸	۵۸۳۳۵	۸۲۷۲	۹۱۹۵	۲۵۸۹.۶۱۴	-۱۱۱۶.۷۳	۹۲۳	۸۴۹۶۱۸۰
صنعت	۹۳۲۲	۱۶۲۱۴	۲۲۶۱	۴۳۱۶	۷۰۷.۸۲۳۵	۹۶۳.۷۹۳۳	۲۰۵۵	۸۸۷۳۶۹۶
خدمات	۴۵۰۴۰	۶۲۱۲۸	۹۳۲۱	۱۱۳۴۱	۲۹۱۸.۰۱۱	۶۱۸.۳۳۹۸	۲۰۲۰	۲۲۹۲۰۱۶۱
سایر	۶۴۹۹	۸۲۵۷	۳۲۷۲	۲۴۲۱	۱۰۲۴.۳۲۵	-۱۳۹.۲۳۹	-۸۵۱	-۲۰۵۷۸۵۰
مجموع	۱۱۰۳۷۹	۱۴۴۹۳۴	۲۳۱۲۶	۲۷۲۷۳	۷۲۳۹.۷۷۳	۳۲۶.۱۶۴	۴۱۴۷	۳۸۲۳۲۱۸۷

نتایج جزء سهم ملی نشان دهنده‌ی مقدار اشتغالی است که باید بوجود آید به شرطی که فعالیت مورد نظر در شهرستان به اندازه متوسط سهم استانی رشد کند. نتایج تغییرات ساختاری حاکی از آن است که بخش کشاورزی و سایر دارای رشد کمتری نسبت به دیگر بخش‌های اقتصادی در این شهرستان بوده‌اند. همچنین نتایج حاکی از آن است که در مجموع فعالیت‌های با رشد سریع (صنعت، خدمات و سایر) بر فعالیت‌های با رشد کندتر در این شهرستان غلبه دارند. نتایج حاکی از تغییرات رقابتی نشان از آن دارد که فعالیت اقتصادی در بخش صنعت در شهرستان مورد نظر دارای مزیت نسبی است و این شهرستان در کل محیط مناسبی برای رشد فعالیت‌های کشاورزی، خدمات و سایر نمی‌باشد و میتوان گفت این فعالیت‌ها از رشد استانی سهم نبرده‌اند. براساس پیش‌بینی صورت گرفته مشخص شد که در شهرستان ایلام در طی ۱۰ سال ۳۸۲۳۲۱۸۷ فرصت شغلی ایجاد خواهد شد که ۸۴۹۶۱۸۰ فرصت شغلی آن در بخش کشاورزی، ۸۸۷۳۶۹۶ فرصت شغلی در بخش صنعت و ۲۲۹۲۰۱۶۱ فرصت شغلی در بخش خدمات خواهد بود.

جدول ۸: ساختار اشتغال بخش‌های اقتصادی شهرستان آبدانان

بخش‌های اقتصادی	استان	آبدانان	آبدانان	اثر ملی	اثر ساختاری	اثر رقابتی	رشد کل	پیش‌بینی اشتغال
کشاورزی	۴۹۵۱۸	۵۸۳۳۵	۵۳۴۸	۹۱۹۵	۱۶۷۴.۲۳۳	-۷۲۱.۹۸۷	۱۴۱۸	۱۳۰۴۷۷۰۵
صنعت	۹۳۲۲	۱۶۲۱۴	۴۱۵	۴۳۱۶	۱۲۹.۹۱۹	۱۷۶.۹۰۱۵	۲۱۶	۹۳۶۵۷۲
خدمات	۴۵۰۴۰	۶۲۱۲۸	۴۵۶۶	۱۱۳۴۱	۱۴۲۹.۴۲۲	۳۰۲.۹۰۰۹	۲۷۸۸	۳۱۶۳۰۰۴۹
سایر	۶۴۹۹	۸۲۵۷	۲۷۴	۲۴۲۱	۸۵.۷۷۷۸۲	-۱۱.۶۶	۲۷۷	۶۷۳۰۳۸
مجموع	۱۱۰۳۷۹	۱۴۴۹۳۴	۱۰۶۰۳	۲۷۲۷۳	۳۳۱۹.۳۵۱	-۲۵۳.۸۴۴	۴۶۹۹	۴۶۲۸۷۳۶۴

در شهرستان آبدانان طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۷۵، نتایج جزء سهم ملی نشان دهنده ی مقدار اشتغالی است که باید بوجود آید به شرطی که فعالیت مورد نظر در شهرستان به اندازه متوسط سهم استانی رشد کند. نتایج تغییرات ساختاری حاکی از آن است که بخش کشاورزی و سایر دارای رشد کمتری نسبت به دیگر بخش های اقتصادی در این شهرستان بوده اند. همچنین نتایج حاکی از آن است که در مجموع فعالیت های با رشد سریع(خدمات و صنعت) بر فعالیت های با رشد کندتر در این شهرستان غلبه دارند. نتایج حاکی از تغییرات رقابتی نشان از آن دارد که فعالیت های کشاورزی، خدمات و سایر در شهرستان مورد نظر دارای مزیت نسبی هستند و این شهرستان در کل محیط مناسبی برای رشد فعالیت های صنعت و معدن نمی باشد. براساس پیش بینی صورت گرفته مشخص شد که در شهرستان آبدانان در طی 10 سال ۴۶۲۸۷۳۶۴ فرصت شغلی ایجاد خواهد شد که ۱۳۰۴۷۷۰۵ فرصت شغلی آن در بخش کشاورزی، ۹۳۶۵۷۲ فرصت شغلی در بخش صنعت و ۳۱۶۳۰۰۴۹ فرصت شغلی در بخش خدمات خواهد بود.

جدول ۹: ساختار اشتغال بخش های اقتصادی شهرستان ایوان

بخش های اقتصادی	استان ۱۳۷۵	استان ۱۳۸۵	ایوان ۱۳۷۵	ایوان ۱۳۸۵	اثر ملی	اثر ساختاری	اثر رقابتی	رشد کل	پیش بینی اشتغال
کشاورزی	49518	58335	4691	5792	1468.554	-633.291	265.7371	1101	6382784
صنعت	9322	16214	321	512	100.4915	136.8322	-46.3238	191	98304
خدمات	45040	62128	4325	6721	1353.975	286.9134	755.1119	2396	16110237
سایر	6499	8257	210	324	65.74212	-8.93646	57.19434	114	37260
مجموع	110379	144934	9547	13349	2988.762	-218.482	1031.72	3802	22628585

در شهرستان ایوان طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۷۵، نتایج جزء سهم ملی نشان دهنده ی مقدار اشتغالی است که باید بوجود آید به شرطی که فعالیت مورد نظر در شهرستان به اندازه متوسط سهم استانی رشد کند. نتایج تغییرات ساختاری حاکی از آن است که بخش کشاورزی و سایر دارای رشد کمتری نسبت به دیگر بخش های اقتصادی در این شهرستان بوده اند. همچنین نتایج حاکی از آن است که در مجموع فعالیت های با رشد سریع(خدمات و صنعت) بر فعالیت های با رشد کندتر در این شهرستان غلبه دارند. نتایج حاکی از تغییرات رقابتی نشان از آن دارد که فعالیت های کشاورزی، خدمات و سایر در شهرستان مورد نظر دارای مزیت نسبی هستند و این شهرستان در کل محیط مناسبی برای رشد فعالیت های صنعت و معدن نمی باشد. براساس پیش بینی صورت گرفته مشخص شد که در شهرستان ایوان در طی 10 سال 22628585 فرصت شغلی ایجاد خواهد

شده که 6382784 فرصت شغلی آن در بخش کشاورزی، 98304 فرصت شغلی در بخش صنعت و 16110237 فرصت شغلی در بخش خدمات خواهد بود.

جدول ۱۰: ساختار اشتغال بخش‌های اقتصادی شهرستان دره شهر

بخش‌های اقتصادی	استان	استان	دره شهر	دره شهر	اثر ملی	اثر ساختاری	اثر رقابتی	رشد کل	پیش‌بینی اشتغال
کشاورزی	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵	2013.587	-868.328	-1.25918	1144	8674520
صنعت	۹۳۲۲	۱۶۲۱۴	۱۷۳۲	۳۸۱۵	542.216	738.2972	802.4868	2083	7950460
خدمات	۴۵۰۴۰	۶۲۱۲۸	۵۳۴۲	۷۵۳۹	1672.354	354.3795	170.2661	2197	16570722
سایر	۶۴۹۹	۸۲۵۷	۷۵۴	۱۱۲۲	236.0455	-32.0862	164.0406	368	414018
مجموع	۱۱۰۳۷۹	۱۴۴۹۳۴	۱۴۲۶۰	۲۰۰۵۲	4464.203	192.2623	1135.534	5792	۳۳۶۰۹۷۲۰

در شهرستان دره شهر طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۷۵، نتایج جزء سهم ملی نشان دهنده ی مقدار اشتغالی است که باید بوجود آید به شرطی که فعالیت مورد نظر در شهرستان به اندازه متوسط سهم استانی رشد کند. نتایج تغییرات ساختاری حاکی از آن است که بخش کشاورزی و سایر دارای رشد کمتری نسبت به دیگر بخش‌های اقتصادی در این شهرستان بوده اند. همچنین نتایج حاکی از آن است که در مجموع فعالیت‌های با رشد سریع (خدمات و صنعت) بر فعالیت‌های با رشد کندتر در این شهرستان غلبه دارند. نتایج حاکی از تغییرات رقابتی نشان از آن دارد که فعالیت‌های صنعت، خدمات و سایر در شهرستان مورد نظر دارای مزیت نسبی هستند و این شهرستان در کل محیط مناسبی برای رشد فعالیت‌های کشاورزی نمی‌باشد. بر اساس پیش‌بینی صورت گرفته مشخص شد که در شهرستان دره شهر در طی 10 سال ۳۳۶۰۹۷۲۰ فرصت شغلی ایجاد خواهد شد که 8674520 فرصت شغلی آن در بخش کشاورزی، 7950460 فرصت شغلی در بخش صنعت و 16570722 فرصت شغلی در بخش خدمات خواهد بود.

جدول ۱۱: ساختار اشتغال بخش‌های اقتصادی شهرستان ده‌لران

بخش‌های اقتصادی	استان	استان	ده‌لران	ده‌لران	اثر ملی	اثر ساختاری	اثر رقابتی	رشد کل	پیش‌بینی اشتغال
	۱۳۷۵	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۸۵		ساختاری			

906892 8	1215	103.3935	-842.813	1954.41 9	7458	6243	58335	49518	کشاورزی
497634 2	1441	-45.0459	856.7999	629.2461	3451	2010	16214	9322	صنعت
139028 40	1889	-185.158	362.6718	1711.48 7	7356	5467	62128	45040	خدمات
684784	507	279.5068	-35.7884	263.2816	1348	841	8257	6499	سایر
۲۸۶۳۲۸۹ ۴	5052	152.696	340.8703	4558.434	19613	14561	144934	110379	مجموع

در شهرستان ده‌لران طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۷۵، نتایج جزء سهم ملی نشان دهنده ی مقدار اشتغالی است که باید بوجود آید به شرطی که فعالیت مورد نظر در شهرستان به اندازه متوسط سهم استانی رشد کند. نتایج تغییرات ساختاری حاکی از آن است که بخش کشاورزی و سایر دارای رشد کمتری نسبت به دیگر بخش های اقتصادی در این شهرستان بوده اند. همچنین نتایج حاکی از آن است که در مجموع فعالیت های با رشد سریع (خدمات و صنعت) بر فعالیت های با رشد کندتر در این شهرستان غلبه دارند. نتایج حاکی از تغییرات رقابتی نشان از آن دارد که فعالیت های کشاورزی، و سایر در شهرستان مورد نظر دارای مزیت نسبی هستند و این شهرستان در کل محیط مناسبی برای رشد فعالیت های صنعت و معدن و خدمات نمی باشد. بر اساس پیش بینی صورت گرفته مشخص شد که در شهرستان ده‌لران در طی 10 سال ۲۸۶۳۲۸۹۴ فرصت شغلی ایجاد خواهد شد که 9068928 فرصت شغلی آن در بخش کشاورزی، 4976342 فرصت شغلی در بخش صنعت و 13902840 فرصت شغلی در بخش خدمات خواهد بود.

جدول ۱۲: ساختار اشتغال بخش های اقتصادی شهرستان شیروان و چرداول

بخش های اقتصادی	استان	استان ۱۳۸۵	شیروان و چرداول ۱۳۷۵	شیروان و چرداول ۱۳۸۵	اثر ملی	اثر ساختاری	اثر رقابتی	رشد کل	پیش بینی اشتغال
کشاورزی	49518	58335	10271	12373	3215.416	-1386.6	273.1821	2102	2620419

1949900	774	-513.906	742.5599	545.3466	2516	1742	16214	9322	صنعت
36664740	2939	-677.404	632.3372	2984.066	12471	9532	62128	45040	خدمات
860632	600	374.9414	-35.4054	260.464	1432	832	8257	6499	سایر
۶۵۴۹۵۶۹۱	6415	-543.187	-47.1064	7005.293	28792	22377	144934	110379	مجموع

در شهرستان شیروان و چرداول طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۷۵، نتایج جزء سهم ملی نشان دهنده ی مقدار اشتغالی است که باید بوجود آید به شرطی که فعالیت مورد نظر در شهرستان به اندازه متوسط سهم استانی رشد کند. نتایج تغییرات ساختاری حاکی از آن است که بخش کشاورزی و سایر دارای رشد کمتری نسبت به دیگر بخش های اقتصادی در این شهرستان بوده اند. همچنین نتایج حاکی از آن است که در مجموع فعالیت های با رشد سریع (خدمات و صنعت) بر فعالیت های با رشد کندتر در این شهرستان غلبه دارند. نتایج حاکی از تغییرات رقابتی نشان از آن دارد که فعالیت های کشاورزی، و سایر در شهرستان مورد نظر دارای مزیت نسبی هستند و این شهرستان در کل محیط مناسبی برای رشد فعالیت های صنعت و معدن و خدمات نمی باشد. بر اساس پیش بینی صورت گرفته مشخص شد که در شهرستان شیروان و چرداول در طی 10 سال ۶۵۴۹۵۶۹۱ فرصت شغلی ایجاد خواهد شد که 26020419 فرصت شغلی آن در بخش کشاورزی، 1949900 فرصت شغلی در بخش صنعت و 36664740 فرصت شغلی در بخش خدمات خواهد بود.

جدول ۱۳: ساختار اشتغال بخش های اقتصادی شهرستان مهران

بخش های اقتصادی	استان ۱۳۷۵	استان ۱۳۸۵	مهران ۱۳۷۵	مهران ۱۳۸۵	اثر ملی	اثر ساختاری	اثر رقابتی	رشد کل	پیش بینی اشتغال
کشاورزی	49518	58335	8261	9175	2586.17	-1115.25	-556.924	914	8395125
صنعت	9322	16214	841	973	263.2816	358.4919	-489.773	132	129409
خدمات	45040	62128	6487	9346	2030.806	430.3369	397.8575	2859	26729560

787896	743	657.521	-13.4472	98.92625	1059	316	8257	6499	سایر
۳۶۰۴۱۹۹۰	4648	8.680661	-339.864	4979.183	20553	15905	144934	110379	مجموع

در شهرستان مهران طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۷۵، نتایج جزء سهم ملی نشان دهنده ی مقدار اشتغالی است که باید بوجود آید به شرطی که فعالیت مورد نظر در شهرستان به اندازه متوسط سهم استانی رشد کند. نتایج تغییرات ساختاری حاکی از آن است که بخش کشاورزی و سایر دارای رشد کمتری نسبت به دیگر بخش های اقتصادی در این شهرستان بوده اند. همچنین نتایج حاکی از آن است که در مجموع فعالیت های با رشد سریع (خدمات و صنعت) بر فعالیت های با رشد کندتر در این شهرستان غلبه دارند. نتایج حاکی از تغییرات رقابتی نشان از آن دارد که فعالیت های خدمات و سایر در شهرستان مورد نظر دارای مزیت نسبی هستند و این شهرستان در کل محیط مناسبی برای رشد فعالیت های کشاورزی و صنعت و معدن نمی باشد. بر اساس پیش بینی صورت گرفته مشخص شد که در شهرستان مهران در طی 10 سال ۳۶۰۴۱۹۹۰ فرصت شغلی ایجاد خواهد شد که 8395125 فرصت شغلی آن در بخش کشاورزی، 129409 فرصت شغلی در بخش صنعت و 26729560 فرصت شغلی در بخش خدمات خواهد بود.

بحث و نتیجه گیری

دو هدف عمده ای که در این تحقیق دنبال شد بررسی رشد اشتغال شهرستانهای استان ایلام که شدیداً تحت تأثیر ساختار فعالیت های اقتصادی استان است و شناسایی پایه ای و غیر پایه ای بودن گروه های عمده فعالیت اقتصادی شهرستانهای استان ایلام (از نظر اشتغال) بود. نتایج حاصل از مدل تغییر سهم نشان دهنده آن است که در دوره مورد بررسی رشد شاغلان شهرستانهای استان ایلام با رشد آنها در سطح استان متناسب نبوده و به عبارت دیگر رشد شاغلان شهرستانها کمتر از سهم شهرستانها از رشد استان است. بررسی اجزاء تشکیل دهنده مدل تغییر سهم، علت رشد نامتناسب شاغلان را تغییرات ساختاری و رقابتی منفی معرفی می کند، یعنی ترکیب فعالیت های شهرستانها نامتناسب و سایر شرایط رقابتی نیز به ضرر شهرستانها بوده است. همچنین نتایج حاصل از مدل اقتصاد پایه نشان می دهد که طی دوره مورد بررسی، ساختار اقتصادی استان به سمت و سوی خدماتی شدن حرکت کرده و این جهت گیری در سطح شهرستان ها نیز به سمت خدماتی شدن بوده است و این در حالی است که در دوره ۷۵ بخش کشاورزی بخش پایه بوده ولی در دوره ۸۵ فعالیت در بخش کشاورزی ضعیف بوده و شهرستان های استان به سمت خدماتی شدن در حرکت هستند. بنابراین دولت با شناخت بخشهای پایه و فعالیتهایی که از مزیت نسبی برخوردار می باشند باید به گونه ای استراتژیها و سیاستهای خود را اتخاذ کند که اولویت سرمایه گذاری در فعالیت های پایه و اصلی باشد و سیاست های اشتغالزایی در شهرستانها به سمت این بخشها هدایت شوند.

منابع

- اکبری، نعمت ا... و زاهدی کیوان، مهدی، ۱۳۸۷، کاربرد روش های رتبه بندی و تصمیم گیری چند شاخصه، سازمان شهرداری ها و دهیاری کشور، تهران.
- اکبری، نعمت ا... و مصری نژاد، شیرین، ۱۳۸۲، بررسی وضعیت اشتغال در بخش های عمده اقتصادی استان اصفهان طی دوره ۱۳۶۵-۱۳۷۵، مجله دانشکده علوم اداری و اقتصاد دانشگاه اصفهان، شماره ۱۵، صص ۷۱-۵۴.
- جلالی اسفندآبادی، سید عبدالحمید و جاویدان، ابراهیم، ۱۳۸۹، تأثیر آزاد سازی تجاری بر اشتغال بخش کشاورزی ایران، فصلنامه تحقیقات اقتصاد کشاورزی، شماره ۴، تهران، صص ۱۵۰-۱۳۵.

- حائری، سید احسان، بررسی اشتغال در استان تهران بر پایه ی مدل تلیل اقتصاد پایه در دوره ۱۳۷۵-۱۳۵۵، اطلاعات سیاسی- اقتصادی، شماره ۲۱۹ و ۲۲۰، صص ۱۳۵-۱۲۰.
- زنگی آبادی، علی و آهنگری، شورش، ۱۳۹۱، بررسی اشتغال بخشهای اقتصادی با استفاده از مدل تغییر سهم و ضرب مکانی (LQ): مطالعه موردی مراکز شهرستانهای استان آذربایجان غربی، نشریه جغرافیا و مطالعات محیطی، دوره ۱، شماره ۲، صص ۲۲-۷.
- سبحانی، حسن و درویشی، باقر، ۱۳۸۳، بررسی مزیت های نسبی و تحلیل ساختاری اشتغال در استان ایلام، مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۷۰، صص ۱۵۹-۱۸۷.
- صیدی، سید اسکندر و بهاری، علی و زارعی، امیر، ۱۳۹۰، بررسی وضعیت اشتغال و بیکاری در ایران طی سالهای ۱۳۸۹-۱۳۳۵، راهبرد یاس، شماره ۲۵، صص ۲۴۷-۲۱۶.
- صباغ کرمانی، مجید، ۱۳۸۰، اقتصاد منطقه ای (تئوری ها و مدل ها)، انتشارات سمت، تهران.
- صباغ کرمانی، مجید و جمشیدی، رمضان، ۱۳۸۰، تجزیه و تحلیل روند رشد اشتغال و تغییرات ساختاری آن در بخش صنعت در استان های مختلف ایران، پژوهشهای اقتصادی، شماره ۱، صص ۱۶-۴.
- فرشاد فر، زهرا و اصغرپور، حسین، ۱۳۸۹، بررسی مزیت نسبی اشتغال زایی بخش های عمده ی اقتصادی در استان کرمانشاه، مجله دانش و فناوری، شماره ۱، صص ۷۵-۶۰.
- فرهودی، رحمت اله و محمدی، اکبر، ۱۳۸۵، تحلیل و پیش بینی وضعیت اشتغال در شهر سنندج با استفاده از مدل تغییر سهم، ضریب مکانی و ضریب جینی، پژوهش های جغرافیایی، شماره ۳۸، صص ۲۰۲-۱۸۹.
- فیلد، برایان و مک گرگور، برایان، ۱۳۷۶، فنون پیش بینی در برنامه ریزی شهری و منطقه ای، ترجمه فاطمه تقی زاده، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی- اجتماعی و انتشارات.
- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵.
- Aya ay, M., Rosendo, B., Edmundo, P. 2007. **Shift-Share Analysis on Regional Employment Growth in the Philippines**, 10th National Convention on Statistics (NCS), EDSA Shangri-La Hotel, October 1-2.
- Chunyun, Sh., Jie, Zh., Yang, Y., Zhang, Z. 2007. **Shift-Share Analysis on International Tourism Competitiveness: A Case of Jiangsu Province**. Chinese Geographical Science, 2(17): 173-178.
- Dinc, M. and K. E. Haynes, (1999). **Sources of regional inefficiency: an integrated shift - share, data envelopment analysis and input - output approval**, The Annals of Regional science, Vol. 33, pp: 469 - 489.
- Dinc, M. and K. E. Haynes, (1999). **Regional efficiency in the manufacturing sector: integrated shift - share and data envelopment analysis analysis**, Economic Development Quarterly, Vol. 13, Issue. 2, pp: 183-199.
- Hoppes, R. Bradley, (1991). **Regional versus industrial shift - share analysis - with help from lotus spread sheep**, Economic Development Quarterly, Vol.5(3), pp: 258-268.
- Hanham, R. Q. and S. Banasick, (2000). **Shift - share analysis and changes in Japanese manufacturing employmint**, Growth and Change, Vol.31, pp:108-123.
- Guimaraes, P., Figueiredo, O., Woodward, D. 2009. **Dartboard tests for the location quotient**. Regional Science and Urban Economics. 39(3): 360- 364.
- Lichty, R. W. and K. R. Knudsen, (2000). **Measuring regional economic base**, Economic Development Review, fall 1999, pp:47-52.
- Vias, A., and Mulligan G, (1999). **Integrating economic base theory with regional adjustment models: the No metropolitan Rocky Mountain west**, Growth and Change, Vol. 30, pp: 507-525.